

6 SKYRIUS

1836-ųjų rugsėjis Mogadore ir Marakeše

– Nesupykite už atvirumą, mieloji Sibile, bet tai, ką ketinate daryti, yra tikrų tikriausia beprotybė! – suraukusi kaktą nepritariamai dėstė Sara Vilšyr, verdama siūlą į adatos skylutę.

Sibilė sulankstė apkraštuotą vystyklą.

– Taip nėra, – paprieštaravo ji, o balse suskambo kovinga gaidelė. – Mes išvyktume tik dvylikai dienų, o iki gimdymo man dar liko šešios savaitės. Be to, aš jaučiuosi kuo puikiausiai!

Abi jaunosios moterys sėdėjo vidiniame Hopkinsų namo kieme, alyvmedžio pavėsyje, ir siuvo kūdikio kraitelį. Čia buvo šilta, neužpūtė vėjas, ore skleidėsi rožių bei mimozų kvapas, o medžių šakose ulbėjo paukščiai. Sibilė ir Sara susitikdavo beveik kasdien, jos plepėdavo apie viską, apie Dievą ir pasaulį, o joms prie kojų stovinčioje pintinėje pamažu augo mažų marškinėlių, kelnyčių, kepuraičių ir vystyklų kalnas. Sibilė konsulo žmonai ką tik papasakojo po kelių dienų ketinanti kartu su vyru vykti į Marakešą, kur sultonas Abd ar Rachmanas priims Mogadoro pirklius.

– Visų maloningiausioji jo didenybė nori įsitikinti, kad jo globai patikėti kitatikiai jo šalyje gerai jaučiasi ir kad jiems nieko netrūksta, – pranešdamas šią naujieną taip buvo sakęs kaidas Haš Hašas, kuris pats rengėsi lydėti savo miesto pirklius į Marakešą.

Išgirdusi Sibilės idėją, Sara Vilšyr tik palingavo galva.

– Marokas, mieloji, tai ne Anglija, – įspėjo ji. – Čia nėra patogių pašto karietų, kurios rieda grįstais keliais. Mes keliaujame sėdėdami balnuose,

naktimis miegame ant žemės palapinėse arba karavansarajuje, jei pasiseka! Be to, šalies viduryje oras daug karštesnis nei čia, pajūryje. Marakeše net ir rugsėjį svilina daugiau nei trisdešimties laipsnių karštis. Esu jau keletąsyk vykusi į tą kelionę ir – patikėkite – ne juokas be pertraukos penkias dienas nuo ryto iki vakaro išsėdėti balne! O jei dėl įtampos jums pirma laiko prasidėtų sąrėmiai, arti nerastumėte nei gydytojo, nei tokios ligoninės kaip Londone.

– Aš gera joiškė, – toliau atkakliai prieštaravo Sibilė. – Nesu cukrinė – neištirpsiu. Be to, pasiimsiu Nadirą.

Tamsiaodė tarnaitė kaip tik pasirodė kieme. Ji atnešė iš virtuvės šotį su apelsinmedžių žiedais, stiklines ir lėkštę šviežių figų. Sibilė jai dėkodama nusišypsojo. Per tuos keturis mėnesius Mogadore Nadira tapo nepamainoma padėjėja. Nemažai metų tarnavusi anglų namuose, ji sugebėdavo tiesiog atspėti europiečių norus. Su Nadira Sibilė dabar praleisdavo daugiau laiko nei su kuriuo kitu žmogumi. Nadira jai padėjo geriau pažinti vietinę kasdienybę bei papročius. Pastarosiomis savaitėmis jos padedama Sibilė pradėjo mokytis arabų kalbos. Ji rodydavo daiktus, Nadira pasakydavo šių arabiškus pavadinimus, o Sibilė pakartodavo.

– Ar jūsų sutuoktinis neprieštarauja, kad norite lydėti jį kelionėje? – Sara nutraukė jos mintis.

Toks klausimas Sibilę suerzino. Tai ji pati, o ne kas kitas turi spręsti, keliauti ar nekeliauti, kur ir kada keliauti! Bet paskubomis teatsakė:

– Žinoma, kad ne! O kodėl turėtų? Juk mes, anglai, esame sporto mėgėjai.

Iš tikrųjų Benjaminas bandė ją atkalbėti lygiai taip pat kaip Sara. Tačiau nusileido pamatęs, kaip stipriai Sibilė suirzo. Be to, jie dabar labai mažai laiko praleisdavo kartu. Sibilės vyras eidavo tai į uostą, tai į muitinę, jam reikėjo susitikti su kapitonais arba įvertinti prekes, o vakarais jis vis skųsdavosi, jog arabai labai nepatikimi verslo partneriai ir jis turįs tikrinti kiekvieną smulkmeną, žiūrėti, kad jo neapgautų. Kitaip nei Sibilė, jis net nebandė perprasti savito šios šalies žmonių būdo. Tačiau Ričardas savo ilguose laiškuose gyrė Benjaminą už pastangas. Nors monopolio prekiauti odomis jis taip ir negavo, pirklys Tole-danas už tam tikrą komisiją suvedė su šalies šiaurėje esančio Feso odininkais, o šie turėjo puikiausios kokybės odų. Be to, Benjaminas susitarė pirkti gumiarabiką – iš akacijų sakų išgaunamą medžiagą, naudojamą dažų gamyboje bei medicinoje, taip pat nupirko javų, užaugintų derlingose lygumose aplink imperatoriškąjį Meknesą šiaurinėje Maroko dalyje.

– Vakar atsiuntė iš Anglijos šventinto vandens krikštynomis, – Sibilė pakreipė pokalbį kita linkme.

Buvo numatyta, kad, gimus vaikeliui, jį krikštys konsulas Vilšyras, kurio namuose sekmadeniais vietoj pamaldų vykdavo Biblijos skaitymai, mat, be kitų konsulinių pareigų, jis buvo atsakingas ir už Mogadore gyvenančių anglų sielovadą.

– Atėjo ir laiškų iš namų. Mano brolis Oskaras šią vasarą baigė mokyklą, dabar dirba tėvo laivybos įmonėje. Kol kas tik mokiniu. Tėvas jį pasodino į raštinę. Pamotė rašo, kad jam labai sunku rytais anksti keltis. – Sibilė šyptelėjo ir susimąstė. – Pati labai norėjau išvažiuoti iš Londono, bet būdama čia pastebiu, kad ilgiuosi savo šeimos. Ji liko taip toli. Pasiilgstu net jų balsų, kartais norėčiau paprasčiausiai juos išgirsti.

– Ach, o aš pasiilgau Londono parduotuvių! – atsiduso Sara. – Ar pagalvojate, kaip smagu būtų užsukti į „Debenhams“ pasižiūrėti jų naujausių suknelių modelių arba pereiti per parduotuves Kovent Gardeno rajone?

– Aš mieliau ečiau į teatrą, – atsiliepė Sibilė. – Visgi keista, kad Maroke nevyksta jokių visuomeninių renginių, nėra nei teatro, nei operos, nebūna pokylių, neorganizuojami sporto renginiai.

Ji rausėsi nedidelėje dėžutėje, kuri stovėjo ant apvalaus stalelio tarp jų, paskui, suradusi mažą sagutę, pridėjo prie medvilninio drabuželio, žiūrėdama, ar tiks.

– Čia visas gyvenimas vyksta už storų šeimos namų sienų. Man taip pat buvo labai sunku prie to priprasti, – prisipažino Sara.

– Būtent todėl aš ir trokštu bent kelioms dienoms išsiveržti iš šitos ankštumos! – Sibilė ir toliau laikėsi savo. – Kiauras dienas praleidžiu šiame name su mažutėliais arba į kiemą išeinančiais langais, per kuriuos nieko nematyti. O jei ir išeinu, tai po dešimties minučių prieinu miesto sieną. Aš dar nemačiau, kaip atrodo šita šalis!

– Labai gerai suprantu, mieloji Sibile, – atsiduso Sara. – Visgi tai labai neprotinga.

Europos pirkliai ir konsulai – Anglijos, Ispanijos, Portugalijos, Prancūzijos, Olandijos, Danijos pareigūnai – nutarė joti į Marakešą kartu su karavanu, kurį savo prekėms gabenti buvo suruošęs Samuelis Toledanas. Žydų pirkliaus karavaną sudarė penkiasdešimt sunkiais ryšuliais apkrautų kupranugarių, penki jų raiteliai ir daugybė pagalbininkų. Jo vesti pasamdytas *karvan-baši* – karavano

vedlys. Suplanuota, kad Marakeše šis karavanas susijungs su atvykusiais iš šalies šiaurės ir kelių šimtų kupranugarių vilkstinė per Vakarų Sacharą patrauks į legendomis apipintą Timbuktu miestą. Į pietus šitaip buvo transportuojamos datulės, aliejus, chna, druska, medvilnė, stiklo bei metalo dirbiniai, kilimai, keramika, o į šiaurę grįžtantys karavanai gabeno stručių plunksnas, dramblio kaulą, auksą ir – visų pirma – vergus.

Kadangi su mažuoju karavanu iš Mogadoro traukė ir daug užsieniečių, apsaugai nuo vagių sultonas atsiuntė trisdešimt savo kavalerijos raitelių. Kartu jojo ir Mogadoro miesto valdytojas. Jis sėdėjo ant puikaus arabų veislės eržilo, o ant peties buvo pasitupdęs vieną brangiausių savo medžioklinių sakalų.

Į Marakešą vedė nesuskaičiuojamos daugybės kupranugarių, mulų ir arklių ištryptas dulkėtas takas ir ėjo tiesiai į rytus. Išjoję pro miesto vartus, jie pateko į arganų miškus, kurie, Saros Vilšyr tvirtinimu, niekur kitur neauga, tik čia. Ji papasakojo, kad tie laukiniai medžiai plačiais vainikais veda žalius vaisius, panašius į slyvas, iš jų kauliukų vietiniai spaudžia brangų auksaspalvį aliejų. Gal ir lapai vertingi, pagalvojo Sibilė, kai, savo džiaugsmui, pamatė į arganų viršūnes įsiropštusias ir lapus skabančias ožkas.

Paskui jie išjojo į plačią lygumą, apaugusią kadagiais ir žemais brūzgyvais. Kai kur matėsi apleistų, kone sugriuvusių molinių lūšnų ir dirbamosios žemės sklypelių, tiesa, derlius ten jau buvo nuimtas. Kelyje pasitaikė upeliūkščių – po ilgos vasaros jie buvo smarkiai nusekę, beveik išdžiūvę, visgi vandens pakako žmonėms ir gyvuliams atsigaivinti. Pakrantėse skleisdami svaiginamai saldų kvapą žydėjo oleandrai. Prisivedusi artyn, Nadira parodė Sibilei su Sara po jų lapus šokinėjančius žiogus ir ropojančius chameleonus, taip pat ant žemės džiūstančią ploną kaip pergamentas gyvatės išnarą. Jojant tolyn, žemė darėsi vis smėlingesnė, tolumoje iš melsvo rūko išniro Atlaso kalnų virtinė.

Pirmas dvi naktis jie miegojo palapinėse. Kai šios buvo pastatytos, tamsoje liepsnojo dešimtys nedidelių laužų. Pirmąjį vakarą Nadira išvirė arbatos ir kuskuso – tirštos, maistingos košės iš maltų kviečių, miežių bei sorų, į kurią įmaišė alyvuogių aliejaus ir sviesto. Sibilė sėdėjo prie ugnies šalia savo vyro ant plokščio akmens ir galvojo, kad seniau ir Europoje žmonės keliaudavo panašiai, dabar tokios kelionės ten jau seniai pamirštos.

– Tai antra bendra mūsų iškyla, – pasakė ji Benjaminui kabindama košę taip, kaip ją valgo vietiniai – vietoj šaukšto naudodama gabalėlį šviežiai kepto duonos papločio.

– Tikrai, – pritarė jis liūdnai žvelgdamas į skardinį dubenį su kuskusu. – Bet anuomet valgiai buvo daug geresni.

Antrą naktį juos pabudino šūkavimai ir šūviai. Žvengė arkliai, bliovė kupranugariai, mykė asilai.

– Hienos slankioja aplink stovyklą, – paaiškino konsulas Vilšyras Benjaminui su Sibile, kai juodu užsimiegoję ir išsigandę išgriuvo iš palapinės. – Tačiau nėra pagrindo baimintis. Sultono raiteliai keletą jau nušovė, o kitas išvaikė.

Ryte visi ėjo pažiūrėti nudėtų hienų. Didelius rudai dėmėtus plėšrūnų kūnus kavaleristai buvo patiesę stovyklos pakraštyje. Kai Sibilė pamatė, kokie dideli ir stiprūs šių gyvių dantys, ją nupurtė šiurpas.

Trečią dieną ji pastebėjo, kad karštis ją visgi alina. Kai vakarėjant jie priėjo skliautuotus karavansarajaus vartus, Sibilė buvo dulkina ir jautėsi išsekusi. Visame kelyje tai buvo vienintelė vieta keliautojams apsistoti. Paprastas iš rudo molio drėbtas statinys iš visų šonų supo didelį vidinį kiemą, į kurį galėjo tilpti du tokie karavanai kaip šis. Karavansarajus buvo dviaukštis. Apačioje – sandėliai ir tvartai gyvuliams, o virš jų – apnakvandinimo kambariai be langų. Visų durys išėjo į koridorių, kuriuo galėjai apeiti visą vidinį kiemą. Dar buvo patalpa, skirta melstis. Naktį kiemas buvo uždaromas tvirtais mediniais, geležimi apkaustytais vartais, tad karavansarajus virsdavo tvirtove, saugančia nuo plėšikų ir priešiškų berberų antpuolių.

Nadira ugniavietėje kaip tik kūrė ugnį, kai į kiemą atėjo grupė moterų. Sibilė iškart atkreipė į jas dėmesį, nes jų veidai buvo neuždengti. Nešinos pintinėmis, jos ėmė vaikščioti tarp keliautojų, siūlydamos pirkti šviežiai keptų duonos papločių, kiaušinių, ožkų sūrio ir džiovintos mėsos. Sibilė sužavėta žiūrėjo į jų išdidžius, atvirus veidus. Saulėje nurudusias kaktas ir smakrus puošė keistos tatuiruotės. Moterys buvo basos, jų platūs sijonai apsiūti įvairiaspalvėmis juostomis bei kutais, jos vilkėjo puošniomis palaidinėmis, ryšėjo margomis skaromis, kurios vos vos dengė tamsius plaukus.

– Tai šiadmų genties moterys, – paaiškino konsulas Vilšyras, stovintis netoli Sibilės. – Ši gentis priklauso berberų tautų grupei, kuri prieš arabų užkariavimus ištisus šimtmečius gyveno šiose žemėse.

– Šiadmai, – mažliai pakartojo Sibilė. – Šitą pavadinimą jūs jau esate minėjęs. Jei gerai prisimenu, tada kalbėjote apie šiadmų ir hahų genčių nesutarimus.

– Teisybė, – patvirtino Vilšyras. – Visi berberai karštakošiai. Jie nepripažįsta jokių autoritetų ir jokios valdžios. Su jais bendraudamas niekada nežinai, ar jų ketinimai taikūs, ar ne.

– Bet šitos moterys čia atėjo vienai vienos, be vyrų. Aiškiai matyti, kad jos daug laisvesnės nei arabės.

Sibilė neįstengė atplėšti akių nuo tų moterų. Dailiai siūbavo ant klubų platūs sijonai, kai jos ėjo nuo vienu keliauninkų prie kitų. Daugelis vyrų lydėjo jas alkanais žvilgsniais, ypač europiečiai, jau atpratę matyti svetimas moteris, rodančias daug nuogo kūno.

Sibilė nustebo pamačiusi, kad ir konsului paraudo skruostai į jas bežiūrint. Jis krenkstelėjo.

– Galima ir taip pasakyti, gerbiamoji ponja Hopkins. Tikrai, taip galima pasakyti...

Jis dar kartą kostelėjo.

– Dabar, jei leisite, gerbiamoji ponja Hopkins, eisiu pažiūrėti, ar mūsų berniukas pasirūpino mulais. Ką pats padarai, tai žinai, kad tikrai padaryta, ar ne, gerbiamoji ponja Hopkins?

Jis nuėjo.

– Gal iš tų moterų ko nors nusipirkim vakarienei? – paklausė Sibilė savo vyrą, bet jis tik truktelėjo pečiais.

– Pirk, jei labai nori. Bet paskui nesistebėk, jei jos tau vietoj triušienos troškinių įbruks virtą katiną!

Ir nuėjo nešti daiktų į jiems paskirtą kambarį.

Berberų moterys dar ilgokai nėjo Sibilei iš galvos. Ji ėmė klausinėti Nadirą, ką žinanti apie Maroko žemėse gyvenančių genčių žmones. Tačiau Nadira visą savo gyvenimą gyveno miestuose, berberus sutikdavo tik atėjusi į turgų pirkti iš toliau atvežtų vaisių ar avių vilnos. Šiadmų genties kalbos ji taip pat nemokėjo.

Kai užėjo naktis, kieme pasirodė dar daugiau berberių. Jos buvo jaunos ir gražios. Į ilgus tamsius plaukus įsipynusios auksinių bei sidabrinų monetų, klubus apsijuosusios juostomis, kuriose žvangėjo dar daugiau monetų ir mirgėjo spalvoti kaspiniai, o riešus svarino storos sidabrinės apyrankės. Vienos susėdo pusračiu ant žemės ir ritmiškai plodamos rankomis pradėjo dainuoti. Kitos ėmė šokti. Tokio šokio Sibilė dar nebuvo regėjusi. Moterys basomis pašėlusiai trypė kietą žemę, jų klubai virpėjo, rankos bangavo, raitėsi kaip gyvatės. Beužgęstančio laužo liepsnų atšvaitai spindėjo jų tamsiose, juodai apdažytose akyse, mirgėjo ant odos, kuri atrodė lyg bronzinė. Sibilė žiūrėjo į jas išplėtusi akis ir džiaugėsi, kad aplink tamsu ir niekas nemato, kaip užsiplieskė jos skruostai. Šitie šokiai aistrino – Sibilė nerado kito žodžio savo įspūdžiui įvardyti. Jie jaudino ir buvo gražūs.

Atrodo, kitiems taip pat.

– *Como las gitanas*, kaip čigonės, – sušnabždėjo vienas ispanų pirklys ir tyliai pliaukštelėjo liežuviu.

Sara Vilšyr suraukė nosį.

– Begėdės! – sumurmėjo ji. – Paprasčiausios begėdės! Viljamai, einam. Reikia pailsėti.

Ji atsistojo ir, šiek tiek papurčiusi sijoną, kilstelėjo jo kraštą, lyg saugotųsi, kad neišsipurvintų. Jos vyras tyliai atsiduso. Matėsi, kad ir jam nelengva atsakyti reginio, bet jis paklusniai nusekė paskui savo žmoną. Benjaminas taip pat nevaliojo atplėšti akių nuo tų moterų. Sibilė regėjo jį, stovintį tarp kitų europiečių pirklių ir pražiota burna vėpsantį į šokėjas. Jai pasidarė gėda dėl jo. Kartu dilgtelėjo širdį, kad per devynis santuokos mėnesius jis nė karto į ją nežvelgė tokiu geidulingu žvilgsniu. Ji pakilo, prasibrovė prie jo ir tarė:

– Aš pavargau.

Jis atsisuko į ją, pažvelgė, bet, regis, jos net nematė.

– Tai eik miegoti! – mestelėjo per petį ir vėl nususuko žiūrėti audrinančių šokėjų klubų judesius.

Sibilė nesistebėjo, kad į karavansarajaus kambarėlį miegoti jis parėjo labai vėlai. Įslinko tyliai kaip vagis. Ji apsimetė mieganti. Gulėjo ir galvojo, gal jis suartėjo su kuria nors iš tų šokėjų ir darė tai, už ką vyrai tam tikroms moterims moka pinigus. Bet tuoj pat pati susigėdo savo minčių. Kaip ji leido sau pamanyti, jog tos moterys galėjo būti kūniškos meilės tarnaitės vien todėl, kad europiečiams šoko ugningus šokius?

Ji girdėjo viską: kaip Benjaminas tyliai nusivelka švarką, kaip atriša, nusiauna ir į šalį padeda savo aulinius batus. Po poros minučių jis jau gulėjo ant siauro, kieto gulto. Benjaminas nenujautė, kad Sibilė nemiega, jis susirietė ir užsitraukė antklodę ant galvos. Jautėsi visas įdirgęs. Visi jausmai ir visos mintys sukosi tik apie tas keistas, paslaptingas šokėjas, kurios jį jaudino daug labiau nei žmona. Jo rankos paslapčia lyg pačios savaime nuslydo po antklode žemyn ir, suėmusios kietą varpą, ėmė ją masažuoti, o užmerktos akys matė tarytum gyvatės besiraitančių jaunų berberių rankas, gundančius jų klubų judesius.

Ryte Sibilei buvo bloga. Kūdikis jos pilve be perstojo spardėsi. Vargino kaitra. Artėjant prie Marakešo, ji alino vis stipriau. Skaudėjo nugarą, kojas visai atėmė – jos buvo lyg paralyžiuotos. Benjaminas turėjo ją prilaikyti ir padėti nultipti nuo mulo, karavanui sustojus pietų. Trumpas poilsis poros datulinių palmių pavėsyje Sibilės nė kiek neatgaivino. Dabar ji jau pradėjo galvoti, jog

Sara Vilšyr greičiausiai buvo teisi sakydama, kad beprotybė jos padėtyje leistas į tokią kelionę. Po pietų reikėjo joti toliau, o ji vos laikėsi balne ant mulo. Pūtė sirokas, Sacharos pietų vėjas, jis tiesiog neleido kvėpuoti. Gyvulių kanopos kėlė raudonas dulkes, visas karavanas skendo didžiuliam, ilgame smėlio debesyje. Saugodamasi dulkių Sibilė galvą buvo apsvyniojusi ilgu šaliku, kaip ir visi vietiniai, apsuko juo ir veidą, palikusi tik siaurą plyšelį akims. Bet smėlio grūdelių vis tiek buvo pilna visur: tarp dantų, ausyse, nosyje ir plaukuose. Greta jos jojo Nadira ir Sara, abi taip pat apsimuturiavusios galvas. Tylėdama Sibilė galvojo apie Benjaminą. Kažin, kaip jam einasi? Apsivilkęs anglišką jojimo kostiumą, jis jojo karavano priekyje greta Samuelio Toledano. Atsisakęs rengtis „musulmonišką aprangą“, jis avėjo ilgus, kietus aulinius batus, vilkėjo savo jojimo švarką, ant galvos buvo užsivožęs cilindrą, lyg ruošūsi jodinėti po žalius liepingos Anglijos laukus, o ne keliauti per alinantį Pietų Maroko karštį.

– Tas sirokas mane pribaigs, nuo jo jau sprogs galva, – skundėsi Sara.

– O man bloga, – aimanavo Sibilė. – Nadira, kaip arabiškai „man bloga“?

Jos tarnaitė, stipriai laikydamasi už neilgų, aštrių savo pilko asilo karčių, trumpai atsakė:

– *Am bjejadi batne*, šeimininke.

– *Am bjejadi batne*, – pakartojo Sibilė.

– Gal ir man reikėjo padaryti kaip jūs ir apsvilkti arabų drabužiais? Jie atrodo labai patogūs, – pastebėjo Sara, pavydžiai nužvelgusi Sibilę, kuri vilkėjo laisvą šilkinį kaftaną ir plačias šilkines kelnes, patogias sėdėti ir vyriškame balne.

Sibilė dar niekad nebuvo jojusi kaip vyras, bet pabandė ir pamatė, kad taip daug lengviau valdyti savo mulą. Arabų rūbus jai padovanojo Rusa ir Lala Jasira dar tada, kai iš Londono atėjo siuntinys su „angliškomis kurpaitėmis“. Moterys jomis negalėjo atsisavėti, o Lala Jasira iškart ėmė garsiai svarstyti, kad reikėtų nedelsiant užsisakyti tų gražių šilkinų kojinių, kokias matė ant dailių *anglizijos* kojų.

– Arabų drabužiai tikrai labai patogūs. Todėl dar neapsisprendžiau, ar po gimdymo vėl bandysiu sprautis į korsetą, – atsakė Sibilė, su užuojauta žiūrėdama į Saros suknelę, standžiai prigludusią prie liemenį kietai veržiančio vysto.

Saros suknelės pažastyse po ilgomis, siauromis rankovėmis ryškėjo prakaito dėmės. Dėl daugybės pasijonių po jos sijonu turėjo būti karšta kaip po pūkiniais patalais. Be to, Sara ir Nadira jojo ant savo gyvulių sėdėdamos šonu.

Žydas Toledanas taip pat turėjo šoninį balną. Benjaminas jojo tarp jo ir konsulo Vilšyro. Po vakarykščio vakaro jis vengė savo nėščiai žmonai pažvelgti į akis. Baiminosi, kad ji nujaučia, kaip jį paveikė šiadmų genties moterų šokiai, ir stengėsi laikytis nuo jos kuo atokiau. Be to, jodamas galėjo ramiai pasikalbėti su pirkliau Samueliu Toledanu ir konsulu Vilšyru apie prekybos reikalus, kurie jam buvo daug svarbesni ir artimesni nei moterų kalbos apie kūdikius, sukneles ar vaikų auklėjimą.

Dabar Benjaminas jau žinojo, kad iš visų Mogadoro žydų pirklių Samuelis Toledanas yra pats turtingiausias ir galingiausias. Buvo sunku tuo patikėti žiūrint į tą senyvą vyrą, vilkintį juodu kaftanu, panašiu į moterišką suknelę, ir vargingai kiūtantį ant savo asilo, – sultonas žydams neleido joti nei arkliais, nei mulais. Benjaminas pats tuo įsitikino, kai aplankė jį iš išorės kukliai atrodančiame name Mogadoro žydų kvartale ir pamatė, kokioje beveik europietiškoje prabangoje jis gyvena su žmona ir galybe vaikų.

Kai kitos dienos popietę horizonte išnirio Marakešo mūrai, Sibilė pajuto tokį palengvėjimą, kad beveik apsiverkė. Perdien jai tempė pilvo apačią. Nestipriai, tačiau nepaliaujamai ir taip įkyriai, kad ji susirūpino. Žemė čia buvo nelygi, akmenuota, o kiekvienas akmuo mului po kojomis atsiliepdavo nemaloniu dunkstelėjimu jai pilve. Sukandusi dantis iš visų jėgų vijo šalimintį, kas būtų, jei čia, karavanų take, sugriūtų neturėdama jokios pagalbos.

Ji pakėlė akis. Priekyje pamatė kampuoatą Kutubijos mečetės minaretą, aukštai iškilusį virš namų jūros. Ant minareto saulėje spindėjo paaukuoti rutuliai, iš kurių buvo padaryta smailė. Už jo horizonte matėsi melsvai violetiniai Aukštojo Atlaso kalnai baltomis viršūnėmis.

– Negi iš tikro ten, viršuje, sniegas? Visai prie pat karščiu alsuojančios dykumos? Kokia fantastiška ši šalis! – primiršusi savo bėdas stebėjosi Sibilė.

Paskui karavanas patraukė per žaliuojančią derlingą lygumą, apaugusią alyvmedžių ir granatmedžių giraitėmis. Tai buvo Hauzo lyguma, kurią arabai vadina sultono sodais. Kelias ėjo per žalias pievas, kuriose ganėsi ožkos, avys, žolę skabė jaučiai. Palei kelią stovėjo javų sandėliai, pastatyti iš raudono vietos molio, medžiuose buvo daugybė žvirblių, kurie čia gyveno ištisomis kolonijomis, lizdų. Visa tai stebino, bet labiausiai – iš žemės gelmių sklindantys keisti garsai – lyg šniokštimas ar dundėjimas.

– Kas čia? Gal kokios požeminės upės? – spėliojo Sibilė.

– Taip, panašiai, – ėmė aiškinti Sara. – Tai *rataros*, požeminiai kanalai, jie

prasideda kalnuose, ten į juos suteka gruntinis vanduo, kuris paskui tais kanalais atiteka iki šitų laukų ir toliau teka net iki Marakešo.

Dar po poros valandų Sibilė, Benjaminas, Vilšyrai, kaidas, Nadira ir visi kiti, vykstantys pas sultoną, jau jojo per *Bab Doukala* – šiaurės vakarinius Marakešo vartus. Samuelis Toledanas su savo karavanu liko už jų, nes jam rūpėjo prižiūrėti, kaip perkraunamos jo prekės. Už storų miesto mūrų matėsi kiparisų bei datulinių palmių viršūnės. Tolėliau į begalinį aukštį išpūdingai kilo kokių dvidešimt keturių pėdų Kutubijos mečetės minaretas su dantytomis sienomis viršuje ir apstatytas masyviais bastionais apačioje. Tiesiai priešais miesto vartus Sibilė pamatė keletą baslių, išmeigtų į molingą žemę. Ant jų buvo užmauti kažkokie rudi susiraukšlėję bumbulai. Kai jie prijėjo arčiau, siaubo apimta Sibilė suprato, kad tai žmonių galvos. Jos žvelgė nematančiomis akimis ir, atrodė, šaipėsi, nes burnos audiniai aplink dantis jau buvo apirę. Sibilę supykino, ji skubiai pakėlė ranką prie burnos.

– Kas tau? – paklausė Benjaminas, kuris dabar jau vėl jojo greta.

– Ar nematei – ten, priešais miesto vartus?

Sibilės balsas skambėjo dusliai, nes burna tebebuvo uždengta.

Benjaminas prisimerkė.

– Aš visada žinojau, kad šita šalis su savo papročiais vis dar neišbrido iš niūrių Viduramžių!

– Tai mirties bausme nuteistų nusikaltėlių galvos, – pamokomai paaiškino konsulas Vilšyras. – Sultono nurodymu jas konservuoja druskos tirpale ir pamauna ant baslių atgrasymui.

– Koks barbariškas paprotys! – sušvokštė Sibilė.

– Šiaip jis visai taikus žmogus, – patikino Vilšyras. – Bet aplink sukasi daug pavyduolių, kurie, prisiekinėdami jam savo meilę, mielai nustumtų jį nuo sosto. Alavitus čia garbina ir laiko šventais, bet jie nėra neliečiami. Šitos nubaustųjų galvos kiekvieną išpėja, kas jo lauktų, jei bandytų rengti sąmokslą prieš jo didenybę.

– Ar yra buvę, kad jis ir krikščionių galvas pamautų ant baslio? – paklausė Benjaminas keistai suplonėjusiu balsu.

Konsulas jį nuramino:

– Aš manau, kad tokiu atveju sultonas Abd ar Rachmanas mieliau pareikalautų riebios išpirkos, nei leistųsi į diplomatinį konfliktą su Europos šalių vyriausybėmis. Jis, kaip ir mes, puikiai žino, ką prancūzai padarė Alžyre, kai šio valdytojas dėjus įsivėlė su jais į ginčą dėl keleto neapmokėtų sąskaitų už

kviečius, – prancūzai Alžyrą okupavo, o dėjų ištrėmė iš šalies. Tokio likimo Abd ar Rachmanas tikrai nenorėtų ir todėl nerizikuotų.

Kai iš rausvo plūkto molio pastatyti ir dailiomis smailėjančiomis arkomis uždengti *Bab Doukala* vartai liko jiems už nugarų, prasidėjo plati gatvė, einanti tiesiai į pietryčius. Jie nujojo ja iki mečetės, čia reikėjo sukti į kairę ir siauromis gatvelėmis pasiekti šiaurinę senamiesčio dalį. Tuo metu iš maldos namų ėmė plūsti žmonės, jie smalsiai apžiūrinėjo atvykėlius. Sibilė pastebėjo, kad jų grupėje keliaujantys žydai prie mečetės skubiai nulipo nuo savo asilų ir nusiavė šlepetes.

– Sultono nurodymas, – šnipštelėjo jai Sara. – Šitaip Maroko žydai privalo rodyti pagarbą tikrajam tikėjimui. Bet krikščionims to daryti nereikia. Mes čia – užsieniečiai ir galime mėgautis kilniu rytietišku svetingumu.

Buvo akivaizdu, kad europiečių pasirodymas net ir šio didelio miesto gyventojams yra neeilinis įvykis, juolab dabar, kai svetimšalius lydėjo aukštas arabų pareigūnas ir sultono kavaleristai. Sibilė pagalvojo: gerai, kad jos šviesūs plaukai paslėpti po šaliku. Pažiūrėti nematyto reginio žmonės bėgo iš visų kampų. Kai kurie draugiškai mojavo, kiti nedrąsiai šypsojosi. Juos apsupioje minioje buvo nemažai tokių, kurie tik tyliai stovėjo ir žiūrėjo nutaisę nesuprantamą veido išraišką, tačiau buvo ir kas žvelgdami į „klaidatikius“ šnabždėjo maldas, saugančias nuo piktos akies. Sibilei pasirodė, kad Marakeše žmonės liesesni, vargingesni ir prasčiau apsirengę nei Mogadore.

– Ar man tik taip atrodo, ar šis pietinis karalių miestas iš tikro jau prarado nemenką dalį ankstesnio blizgesio? – paklausė Sibilė Sarą taip tyliai, kad netoliese jojantis Nuri bin Kalilas jos klausimo neišgirdo.

Konsulo žmona linktelėjo.

– Prieš keletą metų čia siautė maras, daug žmonių mirė. Tuomet kilo raupų ir choleros epidemijos. Todėl miestas atrodo gerokai nuskurdęs.

Būrys vaikų bandė prasibrauti prie Sibilės mulo. Sulysę skarmaliai tiesė liesas, purvinas rankes ir prašė:

– *Džua*, geroji ponija, alkis!

Sibilė jau siekė pinigines, bet Nadira pavarė savo asilą tarp jos ir mažųjų elgetų. Tuoj pat šalia atsirado ir Nuri bin Kalilas, kuris bjauriai šaukdamas bei keikdamas nuvarė juos šalin.

– Kodėl tu tokia žiauri, Nadira? Juk jie alkani! – piktinosi Sibilė.

– Jei duosite pinigų šitiems, šeimninke, tai netrukus jų čia bus tiek, kad nepajudėsite į priekį. Jie apspis jus kaip žiurkės maitą, pakibs ant mulo pakinktų ir neatstos tol, kol apgrauš jus iki kaulo!

– Suprantu, kad norėjai mane apsaugoti, bet aš, krikščionė, negaliu pavartyti šalį alkanu žmogaus, tuo labiau išbadėjusių vaikų, – nesutiko Sibilė.

– Islamas taip pat įpareigoja tikinčiuosius dalyti išmaldą, ponija Hopkins, – įsiterpė Nuri bin Kalilas. – Tačiau ėriukas neprivalo pats aukotis liūtui.

Sibilė tylėjo, bet pasipiktinusi keletą kartų papurtė galvą. Ji turi padaryti viską, kad jos mažiui, kuris netrukus išvys šį pasaulį, o ir kitiems vaikams, kurių Dievas jai tikriausiai dar duos, niekada nereikėtų elgetaujant prašyti duonos!

Prajoję keletą siaurų gatvelių, jie pasiekė miesto centrą. Sultono raiteliai negailestingai vijo šalį visus, kurie neskubėjo trauktis iš kelio. Tiesa, žmonių tose gatvelėse buvo ne per daugiausia. Sibilė atkreipė dėmesį į apleistus namų fasadus, kai kur ištisos gatvės atrodė negyvenamos. Daug parduotuvėlių stovėjo tuščios. Žiurkės ir valkataujantys šunys rausėsi šiukšlių krūvose prie kai kurių namų durų. Ore tvyrojo tokia bjauri smarvė, kad Sibilė dar tvirčiau užveržė šaliką ant nosies ir burnos.

Bet, artėjant prie turgaus, miestas darėsi vis gyvesnis. Čia brukosi gyva minia, klegėjo balsai. Gatvėmis traukė vergų pirkliai ir vedėsi virvėmis supančiotas savo „prekes“. Iš lauko virtuvėlių sklido šviežios duonos ir kepamos mėsos kvapai. Nuo metalo dirbinių turgaus aidėjo ritmingi dūžiai, prie kilimų pardavėjų prekystalių berberai traukė nuo savo asilų iš avių vilnos kietai suaustų kilimų ritinius, o prieskonių pardavėjų turgus kuteno nosį cinamono, vanilės, džiovintų gvazdikėlių kvapais.

Miesto svečių namai, vadinami *fundouku*, stovėjo už turgaus. Juose ir apsi-stojo iš Mogadoro atvykusi keliautojų grupė. Svečių namai buvo pastatyti ir įrengti taip pat, kaip ir visi šios šalies karavansarajai, tik čia dar buvo keletas dirbtuvėlių ir papildomų patalpų, kuriose prekeiviai galėjo išdėstyti savo prekes.

– Už šitų svečių namų yra puikus hamamas, – informavo Sara *fundouko* kieme, kai jie jau lipo nuo savo mulų. – Jis priklauso vienai mečetei, prie kurios įkurta Korano mokykla, tačiau į tą hamamą įleidžia visus. Kai atvykstu į Marakešą, visada ten einu apsisvarinti nuo kelionės dulkių. Juk einant į susitikimą su aukštu pareigūnu reikia būti gerai nusiprausęs, ar ne?

Ji mirktelėjo savo draugei.

Sibilė nudžiugo.

– O, taip! Labiau už viską dabar norėčiau geros pirties! Pasiimsime kartu Nadirą ir pasidarysime sau malonumą!

Jei per keturis mėnesius, praleistus Maroke, Sibilė ką nors nuoširdžiai ir pamėgo, tai hamamą. Anglijoje ji turėjo savo vonią miegamajame už širmos ir galėjo maudytis kada panorėjusi. Maroke vonių niekas neturėjo ir nežinojo, kas tai. Norėdami apsišvarinti, žmonės čia ėjo į viešąją pirtį. Beje, išskyrus apsilankymą kaido hareme, moterų pusė pirtyje buvo vienintelė vieta, kur Sibilė galėjo sutikti vietinių savo lyties atstovių, arabų. Jos uoliai rūpinosi kūno grožiu ir mielai keitėsi naujienomis. Pirmo apsilankymo metu Sibilė dar jautėsi šiek tiek susikausčiusi, nes nežinojo, kaip viskas vyksta. Tačiau netrukus ėmė mėgautis laisva atmosfera, atsipalaidavo ir pamiršo, kad ji tarp nepažįstamų moterų yra beveik nuoga. Ant klubų užrišta skara nedengė pūpsančio pilvo, aiškiai buvo matyti, kad ji laukiasi. Bet tokia ji buvo ne viena. Visos į pirtį atėjusios moterys, nesvarbu, nėščios ar ne, sveikino ją, džiaugėsi jos padėtimi, klausinėjo, kaip jaučiasi, dalijo patarimus.

Benjamins niekaip nesuprato, kodėl Sibilei taip patinka hamamas. Tiesa, jis nesistengė jos atkalbėti nuo šio pomėgio, tačiau ir nebandė slėpti priešiško, tvirtino, jog nė pats velnias jo nenuvilktų maudytis kartu su plikais svetimais vyrais. Tai buvo dar viena tema tarp daugelio tų, dėl kurių Benjamino ir Sibilės požiūriai nesutapo, o Sibilė pamažu apsirato, kad skirtubių tarp jų dviejų daug daugiau nei panašumų.